

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Факультет педагогіки та психології

Кафедра історії

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор із науково-педагогічної роботи
О.А. Кузнецова

28 серпня 2020 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕТНОСОЦІАЛЬНІ ПРОЦЕСИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ**

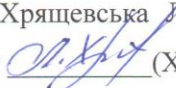
Ступінь бакалавра

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 032 Історія та археологія

Освітньо-професійна програма: «Історія та археологія»

2020-2021 навчальний рік

Розробник: Хрящевська Людмила Михайлівна, доцент кафедри, кандидат історичних наук, доцент (Хрящевська Л. М.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії

Протокол № 1 від «26» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри (Рижева Н. О.)

«26» серпня 2020 р.

Анотація: Актуальність та перспективність дисципліни «Етносоціальні процеси в незалежній Україні» пояснюється передусім об'єктивними процесами, які відбувалися в українському суспільстві, масштабами тих перетворень, які мали місце в останнє десятиліття ХХ ст. і, які призвели до якісної трансформації всієї соціально-політичної системи. За таких умов етносоціальні процеси набули якісно нових ознак, які потребують вивчення фактологічної бази для формування показників і характеристик демографічних, міграційних, соціально-економічних, соціокультурних процесів, які відбулися у титульного етносу та етнічних меншин України в період незалежності. У зв'язку з цим надзвичайно важливим є вивчення об'єктивних процесів, які відбуваються в українському суспільстві, масштабами тих перетворень, які мали місце в останні десятиліття і, які призвели до якісної трансформації всієї соціально-політичної системи незалежної України.

Ключові слова: етносоціальні процеси, динаміка, зміни, демографічні процеси, міграція, урбанізація, поселенська структура, освіта

Summary: The relevance and prospects of the discipline "Ethnosocial Processes in Independent Ukraine" is explained primarily by the objective processes that took place in Ukrainian society, the scale of the transformations that took place in the last decade of the twentieth century. and, which led to a qualitative transformation of the entire socio-political system. Under such conditions, ethnosocial processes have acquired qualitatively new features that require the study of the factual basis for the formation of indicators and characteristics of demographic, migration, socio-economic, socio-cultural processes that took place in the titular ethnic group and ethnic minorities of Ukraine during independence. In this regard, it is extremely important to study the objective processes taking place in Ukrainian society, the scale of the transformations that have taken place in recent decades and which have led to a qualitative transformation of the entire socio-political system of independent Ukraine.

Key words: ethnosocial processes, dynamics, changes, demographic processes, migration, urbanization, settlement structure, education

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступень	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>Денна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 03 Гуманітарні науки	Нормативна
	Індивідуальне науково-дослідне завдання – Опрацювати джерельну базу та з'ясувати соціальну структуру сучасного українського суспільства, економічну активність населення та рівень освіти в сучасній Україні	Спеціальність : 032 Історія та археологія Освітня програма: Історія та археологія
Форма навчання ДФН		
Загальна кількість годин - 150	Семестр	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,3год. самостійної роботи студента – 6,6 год.		Лекції 20
	http://moodle.mdu.edu.ua/my/index.php	Практичні, семінарські 30
Лабораторні -		
	Самостійна робота 100	
	Вид контролю: I семестр -залік	

Мова навчання - українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання(30% /70%): I семестр ДФН: 50 год. – аудиторні заняття, 100 год. – самостійна робота.

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

Мета курсу: визначити динаміку етносоціальних процесів, виявити особливості і зміни демографічних, соціально-економічних і соціокультурних процесів, що відбувалися у титульного етносу та етнічних меншин України в період незалежності України.

Завдання курсу: визначити фактологічну базу для формування показників і характеристик етносоціальних процесів та змін та створення концепції соціальної динаміки; стан нормативно-правового забезпечення відносин соціального захисту в Україні; дослідити інституційне забезпечення соціального захисту в умовах трансформації українського суспільства та виявити механізми реалізації соціального розвитку держави; визначити етапи демографічної кризи в Україні на основі аналізу кількісних і якісних зрушень в населенні; з'ясувати загальний коефіцієнт шлюбності та розлучень в Україні; коефіцієнти народжуваності, смертності та природного руху населення України; демографічні втрати України; виявити зміни в динаміці народжених і померлих, природному приросту (зменшенню) населення України; співвідношення складу населення України за статтю та віком, демографічні аспекти перебудови сільських населених пунктів; з'ясувати причини руйнування сільської поселенської мережі України, запропонувати систему заходів для відродження сільського населення та їх територій. Визначити взаємозв'язок демографічних процесів з сімейними та мовними аспектами життя українського народу, дослідити мовну структуру та з'ясувати рівень урбанізації етнічних меншин в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст., виявити вплив міграційних процесів на зміни у динаміці чисельності населення України, з'ясувати соціальні наслідки міграцій сільського населення України, виявити відзнаки в структурі зайнятості в областях Південного регіону на основі аналізу соціальної структури сучасної України.

Передумови для вивчення дисципліни: вивчення навчальної дисципліни «Етносоціальні процеси в незалежній Україні» доцільно організувати в єдиному контексті з тематикою вивчення дисциплін «Українська етнологія», «Етносоціальні дослідження в етнології», «Культурологія», «Політологія», «Історія України» та ін.

Навчальна дисципліна складається з 5-ти кредитів.

Програмні результати навчання:

Програмні результати навчання:

ПРН-1 *Здатність запам'ятовувати або відтворювати:* необхідний фактичний матеріал для конкретного історичного дослідження; детальні знання про певний історичний період або проблему.

ПРН-3 *Здатність використовувати вивчений матеріал в нових ситуаціях:* виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі; оцінювати основні тенденції та особливості історичного розвитку людства у певні історичні періоди.

ПРН-7 *Бажання (направленість) студента:* визначати загальні і специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України.

ПРН-9 *Визнання та підтримка певних цінностей:* налаштованість на консолідацію суспільства; пояснювати важливість демократичних цінностей, вироблених у процесі історичного розвитку; доводити історичну своєрідність, культурне та етнонаціональне розмаїття України; виявляти повагу до різноманітних національних спільнот як невід'ємної складової історії України; співпрацювати з носіями різних історичних і культурних цінностей; визнавати роль і значення історичної науки та освіти в процесі євроінтеграції України.

ПРН-10 *Засвоєння певної системи цінностей:* дотримуватись концепції міжнаціонального та міжкультурного діалогу в Україні; виявляти спільні й відмінні риси в підходах українських і зарубіжних істориків та археологів; створювати умови для комунікації із представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій.

ПРН-11 *Дотримання певної системи цінностей*: виявляти самостійність і соціальну відповідальність, громадянські та патріотичні чесноти при виконанні функціональних обов'язків; переглядати результати власної праці та визнавати власну відповідальність за свої вчинки; практикувати дотримання етичних принципів ведення дискусій та оприлюднення результатів наукової праці; поширювати кращий досвід професійної діяльності, демонструвати гідну соціальну поведінку, дотримуватися здорового способу життя.

1. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-2. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби та вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації.

ЗК-3. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань і стратегій/способів мислення.

ЗК-4. Здатність раціонально організовувати власну діяльність та ефективно використовувати час

ЗК-5. Здатність відрізнити суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних та аргументованих, вміти надавати перевагу останнім.

ЗК-6. Критичність і самокритичність мислення.

ЗК-7. Схильність до самоперевірки отриманих результатів, турбота про якісне виконання професійних завдань.

ЗК-8. Увага і толерантність до іншої (й інакшої) думки, здатність аналізувати її зміст і структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати.

ЗК-9. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях, використовувати ввічливі форми звернення до опонента, концентруватися на значущих складових судження, не переходячи на особистості.

ЗК-10. Навички публічного мовлення, здатність ясно та виразно висловлюватися в процесі комунікації.

ЗК-11. Навички роботи в групі, розподіл функцій в колективній роботі.

ЗК-12. Відкритість, здатність сприймати та враховувати зауваги, оптимізувати власну позицію в процесі обговорення, налаштованість на діалог, залучення у власні міркування висловлених слухних ідей.

ЗК-13. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій

ЗК-14. Аналіз та інтерпретація гуманітарного тексту: здатність виокремити та відтворити смислову структуру тексту, оцінити послідовність та валідність аргументації, виділити продуктивні ідеї.

ЗК-15. Порівняння змісту різних текстів, пошук та узагальнення інформації з досліджуваної проблеми.

ЗК-16. Навички написання аналітичних і публіцистичних гуманітарних текстів, реферування, створення систематизованих оглядів спеціальної літератури. Дотримання стандартів академічного оформлення тексту.

ЗК-17. Здатність використовувати (усно і письмово) державну мову в усіх сферах суспільного життя, читати фахову літературу іноземною, зокрема англійською мовою.

ЗК-18. Інтелектуальне сумління, чесність у своїй справі та уникання симуляцій, плагіату та інших виявів недоброчесності.

ЗК-19. Розуміння необхідності відповідального ставлення до роботи, чіткого і своєчасного виконання обов'язків.

ЗК-20. Здатність працювати в колективі та самостійно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам.

ЗК-21. Здатність життєво та фахово реалізувати себе на основі ціннісно-світоглядних надбань людства (зокрема сприйняття людини не як засобу, а як цілі та цінності), що нерозривно поєднана з навичками критичного мислення, опануванням і обстоюванням громадянських чеснот і прав, соціальною відповідальністю, а також патріотичним піклуванням про продуктивний розвиток держави і суспільства.

ЗК-22. Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню нагальних проблем.

II. Фахові:

ФК-1. Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності

ФК 6. Здатність виявляти та опрацьовувати історичні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти та узагальнювати цю інформацію;

ФК-10. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні та соціальні події та явища

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Тема 1. Загальне й особливе в етнічних та етносоціальних процесах

Тема 2. Концепція соціальної динаміки як теоретичний засновок вивчення змін етносоціальних явищ

Тема 3. Чисельність, ареали розселення та поселенська структура

Тема 4. Етномовна компетенція. Рівень освіти.

Тема 5. Шлюбні стосунки, дітородіння та охорона дитинства

Тема 6. Демографічна ситуація, мовна структура та рівень урбанізації етнічних меншин в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Тема 7. Вплив міграційних процесів на зміни у динаміці чисельності населення та соціальні наслідки міграцій сільського населення України в період незалежності

Тема 8. Причини, динаміка еміграційних потоків з України та соціально-демографічна характеристика мігрантів в 90-х роках ХХ ст.

Тема 9. Соціальні мотивації еміграції з України. Фактори соціальної адаптації мігрантів в країнах поселення та перспективи соціальної мобільності українських емігрантів. Соціально-демографічні характеристики заробітчан.

Тема 10. Соціальна структура сучасного українського суспільства. Економічна активність населення України. Безробіття в сучасній Україні.

Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Концептуальна основа етносоціальних змін

Тема 1. Загальне й особливе в етнічних та етносоціальних процесах

Термін «Етнічні процеси». Дві стадії етнічних процесів: етнорозвоюльні та етнотрансформаційні. Внутріетнічні процеси. Міжетнічні етнокультурні процеси. Акультурація. Консолідація та асиміляція. Етнорасова фіксація та міжетнічна інтеграція. Парціація, сепарація і дисперсизація. Етнічна деградація. Етносоціальні процеси. Міграція населення. Урбанізація. Індустріалізація.

Тема 2. Концепція соціальної динаміки як теоретичний засновок вивчення змін етносоціальних явищ

Етнічні особливості соціально-економічних аспектів соціальних процесів в Україні. Поняття «трудовий потенціал». Категорія «статус», етнічний статус. Принцип динаміки і принцип статичності. Соціальна динаміка.

Кредит 2. Характеристика соціальної динаміки етнічних спільнот України

Тема 3. Чисельність, ареали розселення та поселенська структура

Етнодемографічний потенціал України. Динаміка чисельності найкрупніших етнічних груп. Аналіз тенденцій етносоціальних характеристик етнічних груп – українці, євреї, білоруси, молдавани, болгари, поляки, угорці, румуни, татари, греки, вірмени, цигани, німці, кримські татари, азербайджанці, гагузи.

Тема 4. Етномовна компетенція. Рівень освіти.

Мова – основна ознака етносу. Зв'язок мови й етносу. Поняття «мовна компетенція». Динаміка етномовної компетенції етнічних спільнот України.

Рівень освіти суспільства, соціальної групи. Освіченість трудоактивної частини титульного етносу України – українців. Динаміка питомої ваги осіб з вищою освітою серед українців. Рівень освіченості етнічних меншин України.

Кредит 3. Взаємозв'язок демографічний процесів з сімейними та мовними аспектами життя українського народу

Тема 5. Шлюбні стосунки, дітородіння та охорона дитинства

Основні соціальні функції сім'ї. Умови і форми сучасного шлюбу. Соціальний інститут, через який виявляється соціально-економічна детермінованість демографічних процесів, насамперед народжуваності. Низка суперечливих та небажаних наслідків інституту шлюбу та сім'ї. Закон України «Про охорону дитинства». Програма «Трансформація існуючої в державі системи опіки над дітьми». Дитячі будинки сімейного типу. Соціальний моніторинг сільського населення України. Депопуляція населення.

Тема 6. Демографічна ситуація, мовна структура та рівень урбанізації етнічних меншин в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Державна мовна політика. Закономірність зіставлення мовного пріоритету з рівнем матеріального стану. Аналіз інтегральної оцінки етнічної мови людьми різних поколінь із урахуванням рівня і характеру зайнятості. Розподіл студентів вищих навчальних закладів I-II та III-IV рівнів акредитації за мовою навчання в Україні в 90-х роках ХХ ст.. Рівень освіти населення України. Зміна мовного середовища міського населення. Найвищий рівень частки не асимільованих за мовою. Характерна ознака мовних процесів в урбаністичному середовищі. Мовне середовище окремих етнічних меншин у містах України. Рівень урбанізації етнічних меншин. Деукраїнізація. Міграції та процеси мовної та етнічної асиміляції.

Кредит 4. Динаміка міграційних процесів та еміграційних потоків з України

Тема 7. Вплив міграційних процесів на зміни у динаміці чисельності населення та соціальні наслідки міграцій сільського населення України в період незалежності

Внутрішня і зовнішня міграція. Види міграції - постійна, безповоротна, тимчасова, сезонна і маятникова. Вплив зовнішньої і внутрішньої міграції на динаміку змін чисельності населення в Україні та у сільській місцевості. Визначення маятникової, сезонної та епізодичної міграції як демографічних процесів, в наслідок яких відбуваються якісні та кількісні зміни у складі населення.

Тема 8. Причини, динаміка еміграційних потоків з України та соціально демографічна характеристика мігрантів в 90-х роках ХХ ст.

Нелегальна міграція. Три періоди у розвитку міграцій. Еміграція в країни далекого зарубіжжя. Основні напрямки міграції. Головна причина зростання обсягів еміграції в Україні. Трудова міграція в країни СНД. Розподіл еміграційного потоку трудових мігрантів. Соціально демографічні характеристики заробітчан.

Кредит 5. Соціальні можливості адаптації в нових умовах та динаміка соціальної структури суспільства

Тема 9. Соціальні мотивації еміграції з України. Фактори соціальної адаптації мігрантів в країнах поселення та перспективи соціальної мобільності українських емігрантів. Соціально-демографічні характеристики заробітчан.

Тема 10. Соціальна структура сучасного українського суспільства. Економічна активність населення України. Безробіття в сучасній Україні.

Соціальні мотивації еміграції з України. Соціальні чинники (причини) міграцій. Кількісні та якісні показники, порівняння яких дає змогу диференціювати рівень життя соціальних груп та прошарків. Еміграційний потенціал західного прикордоння України. Основні чинники, що визначають еміграційний потенціал. Структура трудової міграції громадян України за ступенем легальності. Зміна характеру трудової міграції. Зміни в структурі українського суспільства. Схема класів у сучасній соціології. Критерії визначення соціального статусу особистості. Аналіз соціальної структури населення. Характеристика груп самодіяльного та економічно активного населення України.

3. Структура навчальної дисципліни Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усьо го	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
І семестр						
Кредит 1. Концептуальна основа етносоціальних змін						
Тема 1. Загальне й особливе в етнічних та етносоціальних процесах	14	2	2			10
Тема 2. Концепція соціальної динаміки як теоретичний засновок вивчення змін етносоціальних явищ	16	2	4			10
Усього:	30	4	6			20
Кредит 2. Характеристика соціальної динаміки етнічних спільнот України						
Тема 3. Чисельність, ареали розселення та поселенська структура	14	2	2			10
Тема 4. Етномовна компетенція. Рівень освіти.	16	2	4			10
Усього:	30	4	6			20
Кредит 3. Взаємозв'язок демографічний процесів з сімейними та мовними аспектами життя українського народу						
Тема 5. Шлюбні стосунки, дітородіння та охорона дитинства	14	2	2			10
Тема 6. Демографічна ситуація, мовна структура та рівень урбанізації етнічних меншин в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.	16	2	4			10
Усього:	30	4	6			20
Кредит 4. Динаміка міграційних процесів та еміграційних потоків з України						
Тема 7. Вплив міграційних процесів на зміни у динаміці чисельності населення та соціальні наслідки міграцій сільського населення України в період незалежності	14	2	2			10
Тема 8. Причини, динаміка еміграційних потоків з України та соціально демографічна характеристика мігрантів в 90-х роках ХХ ст.	16	2	4			10
Усього:	30	4	6			20
Кредит 5. Соціальні можливості адаптації в нових умовах та динаміка соціальної структури суспільства						

Тема 9. Соціальні мотивації еміграції з України. Фактори соціальної адаптації мігрантів в країнах поселення та перспективи соціальної мобільності українських емігрантів	14	2	2			10
Тема 10. Соціальна структура сучасного українського суспільства. Економічна активність населення України. Безробіття в сучасній Україні.	16	2	4			10
Усього:	30	4	6			20
Усього годин за курс:	150	20	30			100

4. Теми лекційних занять Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Концептуальна основа етносоціальних змін	
1.	Тема 1. Загальне й особливе в етнічних та етносоціальних процесах	2
2.	Тема 2. Концепція соціальної динаміки як теоретичний засновок вивчення змін етносоціальних явищ	2
	Кредит 2. Характеристика соціальної динаміки етнічних спільнот України	
3.	Тема 3. Чисельність, ареали розселення та поселенська структура	2
4.	Тема 4. Етномовна компетенція. Рівень освіти.	2
	Кредит 3. Взаємозв'язок демографічний процесів з сімейними та мовними аспектами життя українського народу	
5.	Тема 5. Шлюбні стосунки, дітородіння та охорона дитинства	2
6.	Тема 6. Демографічна ситуація, мовна структура та рівень урбанізації етнічних меншин в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.	2
	Кредит 4. Динаміка міграційних процесів та еміграційних потоків з України	
7.	Тема 7. Вплив міграційних процесів на зміни у динаміці чисельності населення та соціальні наслідки міграцій сільського населення України в період незалежності	2
8.	Тема 8. Причини, динаміка еміграційних потоків з України та соціально демографічна характеристика мігрантів в 90-х роках ХХ ст.	2
	Кредит 5. Соціальні можливості адаптації в нових умовах та динаміка соціальної структури суспільства	
9.	Тема 9. Соціальні мотивації еміграції з України. Фактори соціальної адаптації мігрантів в країнах поселення та перспективи соціальної мобільності українських емігрантів	2
10.	Тема 10. Соціальна структура сучасного українського суспільства. Економічна активність населення України. Безробіття в сучасній Україні.	2
	Усього:	20

5. Теми практичних занять Денна форма навчання

№	Назва теми	Кількість
---	------------	-----------

з/п		ГОДИН
	Кредит 1. Концептуальна основа етносоціальних змін	
	Тема 1. Явища соціальної дійсності та одиниці етнологічного аналізу	2
	Тема 2. Загальне й особливе в етнічних та етносоціальних процесах	2
	Тема 3. Концепція соціальної динаміки як теоретичний засновок вивчення змін етносоціальних явищ	2
	Кредит 2. Характеристика соціальної динаміки етнічних спільнот України	
	Тема 4. Чисельність, ареали розселення та поселенська структура	2
	Тема 5. Етномовна компетенція.	2
	Тема 6. Рівень освіти. Соціальні конфлікти.	2
	Кредит 3. Взаємозв'язок демографічний процесів з сімейними та мовними аспектами життя українського народу	
	Тема 7. Шлюбні стосунки, дітородіння та охорона дитинства	2
	Тема 8. Демографічна ситуація та мовна структура в Україні	2
	Тема 9. Рівень урбанізації етнічних меншин в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.	2
	Кредит 4. Динаміка міграційних процесів та еміграційних потоків з України	
	Тема 10. Вплив міграційних процесів на зміни у динаміці чисельності населення України в період незалежності	2
	Тема 11. Соціальні наслідки міграцій сільського населення України в період незалежності	2
	Тема 12. Причини, динаміка еміграційних потоків з України та соціально демографічна характеристика мігрантів в 90-х роках ХХ ст..	2
	Кредит 5. Соціальні можливості адаптації в нових умовах та динаміка соціальної структури суспільства	
	Тема 13. Соціальні мотивації еміграції з України. Фактори соціальної адаптації мігрантів в країнах поселення та перспективи соціальної мобільності українських емігрантів	2
	Тема 14. Соціальна структура сучасного українського суспільства. Економічна активність населення України.	2
	Тема 15. Безробіття в сучасній Україні.	2
	Усього:	30

6. Лабораторні заняття

Робочим планом не передбачено

7. Самостійна робота Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Концептуальна основа етносоціальних змін	
	Тема 1. Загальне й особливе в етнічних та етносоціальних процесах	10
	Тема 2. Концепція соціальної динаміки як теоретичний засновок вивчення змін етносоціальних явищ	10
	Кредит 2. Характеристика соціальної динаміки етнічних спільнот України	
	Тема 3. Чисельність, ареали розселення та поселенська структура	10

	Тема 4. Етномовна компетенція. Рівень освіти.	10
	Кредит 3. Взаємозв'язок демографічний процесів з сімейними та мовними аспектами життя українського народу	
	Тема 5. Шлюбні стосунки, дітородіння та охорона дитинства	10
	Тема 6. Демографічна ситуація, мовна структура та рівень урбанізації етнічних меншин в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.	10
	Кредит 4. Динаміка міграційних процесів та еміграційних потоків з України	
	Тема 7. Вплив міграційних процесів на зміни у динаміці чисельності населення та соціальні наслідки міграцій сільського населення України в період незалежності	10
	Тема 8. Причини, динаміка еміграційних потоків з України та соціально демографічна характеристика мігрантів в 90-х роках ХХ ст..	10
	Кредит 5. Соціальні можливості адаптації в нових умовах та динаміка соціальної структури суспільства	
	Тема 9. Соціальні мотивації еміграції з України. Фактори соціальної адаптації мігрантів в країнах поселення та перспективи соціальної мобільності українських емігрантів	10
	Тема 10. Соціальна структура сучасного українського суспільства. Економічна активність населення України. Безробіття в сучасній Україні.	10
	Усього:	100

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Підготовка індивідуального науково-дослідного завдання:

Опрацювати джерельну базу та з'ясувати соціальну структуру сучасного українського суспільства, економічну активність населення та рівень освіти в сучасній Україні

Основне завдання цього виду діяльності – навчити студентів класифікувати історичні джерела з метою реалізації конкретних науково-дослідницьких проєктів; інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел, аналізувати відмінності різних періодів незалежної України

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

1) Завдання друкується на одній стороні білого паперу формату А4 14-тим шрифтом з полуторним інтервалом. Поля при друкуванні тексту: ліве – 3 мм, праве - 1 мм, верхнє та нижнє - 20 мм.

2) Структура індивідуального завдання:

- титульна сторінка;
- зміст;
- основна частина;
- список використаних джерел;
- додатки (за наявності).

3) За змістом індивідуальне завдання має складатися з трьох розділів.

4) Обсяг індивідуального завдання не повинен перевищувати 30 сторінок (не враховуючи додатків).

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за якісно виконане індивідуальне науково-дослідне завдання складає 20 балів.

За структурними складовими індивідуального завдання бали розподіляються таким чином:

- теоретична частина – 3 бали (по одному балу за кожен складову теоретичної частини);

- аналітична частина – 8 балів, з них:
 - методика з розвитку та сучасного стану – 2 бали;
- обґрунтованість висновків – 3 бали;
- оформлення з дотриманням вимог, що висуваються, та логічність викладення матеріалу – 2 бали;
- захист індивідуального завдання – 2 бали.

• **9. Форми роботи та критерії оцінювання**

- Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

• **Шкала оцінювання: національна та ECTS**

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних завдань, умінь самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

- Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу модуля.
- **Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:**
- **Студенту виставляється відмінно.** Знання студента є глибокими, міцними, системними. Студент вміє аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі, має тверді методичні навички для якісного проведення заняття із загальновійськової підготовки.
- **Студенту виставляється дуже добре.** Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, робити висновки, самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, має достатні методичні навички для якісного проведення заняття із загальновійськової підготовки.
- **Студенту виставляється добре.** Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, робити висновки, виправляти допущені помилки. Має певні методичні навички, що не потребують контролю викладача під час проведення заняття.
- **Студенту виставляється достатньо.** Студент відтворює основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, виконує завдання за зразком.
- **Студенту виставляється мінімальний задовільно.** Студент володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно, має початкові уявлення про предмет, недостатньо тверді методичні навички, що потребує контролю з боку викладача під час проведення заняття.

- Оцінка за виконання індивідуального науково-дослідного завдання, завдань самостійної роботи виставляється з урахуванням таких параметрів:
- Кількість балів у кінці семестру повинна складати від 250 до 500 балів (за 5 кредитів), тобто сума балів за виконання усіх завдань.
- Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 5 крд.

Поточне оцінювання та самостійна робота										КР	Накопичувальні бали/ Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	50	600/ 100
50	50	50	50	50	50	50	50	25	25		

- ***Примітка.** Коефіцієнт для іспиту – 0,6. Іспит оцінюється в 40 б.

• 10. Засоби дігностики

- Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.
Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінювання.

• 11. Методи навчання

- Дисципліна передбачає використання традиційних, активних та інтерактивних методів навчання (дебати, мозковий штурм, лекції з використанням інтерактиву, методи оцінювання і самооцінювання, планування та інші).
- З-поміж традиційних методів використовуються:
 - 1). Пояснювально-ілюстративний метод – студенти отримують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури в "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, студенти залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення. Застосовується для передачі великого масиву інформації.
 - 2). Метод проблемного викладу – використовуючи різноманітні джерела й засоби, викладач, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доказів, порівнюючи точки зору, різні підходи, показує спосіб рішення поставленого завдання.
 - 3). Частково-пошуковий, або евристичний, метод – організація активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але при цьому поетапно направляється й контролюється викладачем або самими студентами на основі роботи над програмами і навчальними посібниками. Найчастіше застосовується на семінарах.
 - 4). Дослідницький метод – після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й вимірювання й виконують інші дії пошукового характеру. Ініціатива, самостійність, творчий пошук проявляються в дослідницькій діяльності найбільше повно.
- Серед активних методів використовуються такі:
 - 1). Практичні вправи, у процесі виконання яких студенти моделюють свої дії у різних навчальних і виховних ситуаціях майбутньої професійної діяльності;
 - 2). Аналіз конкретних ситуацій як індивідуально, так і в малих навчальних групах (6-8 осіб), у ході розбору яких студенти не тільки вчаться формулювати проблеми

й ухвалювати рішення щодо них, але й виробляють ряд важливих навичок в області міжособистісної комунікації, групової роботи й лідерства;

- 3). Робота в малих навчальних групах, у ході якої студенти виконують практичні вправи, розбирають конкретні ситуації, готують групові проекти й беруть участь у ділових іграх; така робота допомагає студентам освоювати рольову поведінку, учитися ефективному спілкуванню й обміну досвідом, виробляти лідерські якості.
- Крім того вивчення курсу базується на використанні комунікативних методів, що охоплюють методи й процедури контакту студента з безпосереднім джерелом знань (викладачем методики, вчителем етики, керівником педпрактики та ін.).
- Комунікативні методи поділяються на пасивні й активні: у перших провідна роль належить викладачеві методики, вчителю етики (студент лише фіксує зміст лекції, протоколює дії вчителя й учнів тощо); в активних методах ініціатива належить студентові, який активно контактує з викладачем методики, вчителем етики (активні методи поділяються на групові (мозковий штурм, круглий стіл, ділові ігри) та індивідуальні методи (інтерв'ювання, вільний діалог, експертні ігри)).
- Активно використовуються текстологічні методи, що включають методи набуття знань із фахових документів (навчальних планів і програм, методичних листів МОН України тощо) і фахової літератури (монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, науково-методичних статей тощо).

• 12. Рекомендована література

• Базова

Борусевич О.А. Міжпоколінна трансформація етнічних цінностей (на прикладі українського етносу України). К., Інститут соціології НАНУ, 1999. 63 с.

Борусевич О. Міжпоколінна трансформація етнічних цінностей (на прикладі українського етносу України) / НАН України, Інститут соціології. К., 1999. С. 26.

Вівчарик М. М. Національні процеси в українському селі в умовах демократизації суспільства // УІЖ. 1992. № 1. С. 98 – 104.

Вивчення впливу зовнішньої міграції 1991-1996 рр. на зміни етнічного складу населення України та її регіонів. М. О. Шульга та ін., К., 1998.

Демографічна криза в Україні: Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії // Під ред. В. Стешенко. К., 2018. С. 178.

Демографічна криза в Україні її причини та наслідки: Збірник матеріалів / Верховна Рада України. Комітет з питань національної безпеки і оборони. К., 2003. С. 40.

Джерела засобів існування населення України. (За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року) / За ред. О.Г. Осауленка. Відповідальні за випуск Н.С. Власенко, Л.М. Стельмах. К.: Державний комітет статистики України, 2004. 382 с.

Деякі питання призначення і виплати допомоги сім'ям з дітьми: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2015 р. // Збірник урядових нормативних актів України. 2015. № 20. Ст. 291. С. 4-10.

Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії / За наук. ред. В. Стешенко. К.: НАН України, Інститут економіки, 2016. 560 с.

Хрящевська Л.М. Етнонаціональна політика в Україні в період незалежності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв: Видавничий дім «Гельветика», 2016. – 208 с.

Допоміжна

Хартія регіональних мов або мов меншин (29 червня 1992 р.) // Відродження. 1990. № 2. С. 30-34; Яремчук Р. Міжнародний захист меншин // Політика і час. 1997. № 10. С. 28.

Ємець О. Якою бути нашої міграційної політиці? // Політика і час. 1994. № 1. С.3.

Ємець О. Якою бути нашої міграційної політиці? // Політика і час. 1994. № 1. С. 3.

Євтух В. Б., Трощинський В. П., Галушко К. Ю. та ін. Етносоціологія: терміни та поняття. Навчальний посібник. К.: Видавництво УАННП “Фенікс”, 2003. 280 с.

Емірова А. Мовна ситуація та мовна політика в Криму // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 1998. № 6. С. 121, 123.

Живора С. Демографічна ситуація в сучасному українському селі // Демографічні процеси в сучасній Україні. К., 1998. 95 с.

Зайняте населення України. Населення, зайняте економічною діяльністю за статусом зайнятості. (За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року) / За ред. О.Г. Осауленка. Відповідальні за випуск Н.С. Власенко, Л.М. Стельмах. – К.: Державний комітет статистики України, 2004. 373 с.

Зайняте населення України. Кількість зайнятого населення та його розподіл за видами економічної діяльності. (За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року) / За ред. О.Г. Осауленка. Відповідальні за випуск Н.С. Власенко, Л.М. Стельмах. К.: Державний комітет статистики України, 2004. 641 с.

Зайняте населення України. Кількість зайнятого населення та його розподіл за видами економічної діяльності. (За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року) / За ред. О.Г. Осауленка. Відповідальні за випуск Н.С. Власенко, Л.М. Стельмах. К.: Державний комітет статистики України, 2004. 641 с.

Зайняте населення України. Населення, зайняте економічною діяльністю за статусом зайнятості. (За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року) / За ред. О.Г. Осауленка. Відповідальні за випуск Н.С. Власенко, Л.М. Стельмах. К.: Державний комітет статистики України, 2004. 373 с.

Зайняте населення України. Населення, зайняте економічною діяльністю за групами занять. (За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року) / За ред. О.Г. Осауленка. Відповідальні за випуск Н.С. Власенко, Л.М. Стельмах. К.: Державний комітет статистики України, 2004. 615 с.

Завальнюк О. М., Рибак І. В. Новітня аграрна історія України: Кам'янець-Подільський, 2003. 287 с.

Інформаційний бюлетень / Міністерство України у справах національностей, міграцій та культур. К., 1995. № 2. С. 100-105.

Інформаційний звіт / Держкомрелігій за 1999 рік Про стан та тенденції розвитку релігійної ситуації і державно-церковних відносин в Україні // Людина і світ. 2000. № 3. С. 24-30; Релігійні організації в Україні станом на 1 січня 2000 року // Людина і світ. 2001. № 1. С. 26-29.

Інформаційний бюлетень / Міністерство України у справах національностей, міграцій та культур. К., 1995. № 2. С. 100-105.

Иноземцев В.Л. Иммиграция: новая проблема нового столетия (Историко-социологический очерк) // Социологические исследования. 2003. № 4. С.64 – 72.

Комаров М.С. Социальная стратификация и социальная структура // Социологические исследования. 1992. № 7. С. 62-72.

Конституція України // Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2 ч. / За ред. В.Ф. Панібудьласки. К., 1997. Ч. 2. С. 645-689.

Климанська О., Космічна Я. Соціальна, правова держава // Людина і влада. 2000. №7. С.4 – 12.

Кремень В., Ткаченко В. Україна: шлях до себе. Проблеми суспільної трансформації. К., 1998. С. 229.

Левцун О. Зовнішня трудова міграція в Україні як демографічна проблема // Діалог.UA// <http://dialogs.org.ua/ru/material/full/2/4040>

Лібанова Е. Соціальна стратифікація українського суспільства і передумови становлення середнього класу // Нова політика. 2002. № 1. С. 5-11;

Логвинова Н. Безработица в странах СНГ: попытка социологического анализа // Социология: теория, методы, маркетинг. 2003. № 3. С. 137-143.

Лібанова Е. Проблеми майнового розшарування населення України (аналіз,

- прогноз і можливі шляхи вирішення) // Україна: аспекти праці. 1991. № 1. С. 24-30.
- Лібанова Е.М. Ринок праці (соціально-демографічні аспекти). К.: Державний центр зайнятості, Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України, 1996. 132 с.
- Мельник С. Демографічна криза в Україні // Україна: аспекти праці. 1997. № 1. С. 45.
- Мірко Н., Старостенко Г., Тарангул Л. Демографічні процеси в регіонах України // Розбудова держави. 1998. № 5/6. С. 43.
- Максимюк О. Структурні зрушення у сільській поселенській мережі України // Україна: аспекти праці. 2000. № 2. С. 33.
- Мовна політика та мовна ситуація в Україні : аналіз і рекомендації / Ю. Бестерс-Дільгер, Г. Залізник, В. Кулик, Л. Масенко та ін. / За ред. Ю. Бестерс-Дільгер. К. : Вид. дім «КМА», 2008. 363 с.
- Малиновська О. Від аналізу до розробки концепції: особливості міграційної ситуації в Україні // Політика і час. 1995. № 10. С. 45-51.
- Мельник С. Демографічна криза в Україні // Україна: аспекти праці. 1997. № 1. С. 45.
- Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри // Енциклопедія. Упорядник та редактор Римаренко Ю. І. К., 1998. С. 134.
- Малиновська О. А. Міграційна ситуація та міграційна політика в Україні. К., 1997. С. 9.
- Максим'юк О. Структурні зрушення у сільській поселенській мережі України. // Україна: аспекти праці. 2000. № 2. С. 33.
- Малиновська О. А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями: Монографія. К., 2004., 236 с.
- Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року // Урядовий кур'єр. 2002. 28 грудня.
- Рафальський О. О. Національні меншини України у ХХ столітті: Історіографічний нарис / О. О. Рафальський. К. : Поліс, 2000. 447 с.
- Рівень освіти населення України. (За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року) / За ред. О.Г. Осауленка. Відповідальні за випуск Н.С. Власенко, Л.М. Стельмах. К.: Державний комітет статистики України, 2016. 218 с.

13. Інформаційні ресурси

- <https://www.twirpx.com/file/1364699/>
<https://www.academia.edu/6568818/>